האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

הַכְּתִיב הָעִבְרִי

(ביחוד בנוגע למלא וחסר).

הרצאה בועד־הלשון.

קביעות הכתיב בלשון היא אחד תנאיה העיקריים. כל לומד הלשון לומד איך לכתוב את מליה, וכל הכותבים בה כותבים באופן אחד. בבית הספר לומד הילד את אפן כתיבת המלים מתוך ספרי למודו, וכשהוא שב וקורא אחרי כן בעתונים ובכל התוצאות הספרותיות מאיזה מין שתהיינה הוא מוצא לפניו תמיד אותן המלים באותן הצורות בלי חבדל. ומי שמשנה כשפה חית אות אחת מהכתיב המקבל יֻחשב לו הדבר תיכף לשגיאה, כי לא נִתַּן הדבר לכל איש לעשות בו ככל העולה על רוחו.

שפות חיות הולכות אמנם ומשתנות בדבור במשך דורות, אך בנוגע לכתיב רואים הננו בהן שתי דרכים: יש לשונות שבהן נשאר הכתיב כמו שהוא, אף אם בדבור חלו כבר שנויים גדולים, ולומד השפה לומד לקרא מלים בתנועות וגם באותיות אחרות לגמרי ממה שכתוב לנגד עיניו, או לא לקרא אותיות הכתובות במלים ואשר לפנים בטאו אותן (באנגלית ובצרפתית[1]). ויש שפות אשר בהן באו חכמי הלשון ותקנו תקונים בכתיב אחר עבר תקופה ארכה אשר בה חלו שנויים רבים בשפה החיה המדברת, והשתדלו להשוות את הכתיב אל המדבר (בגרמנית). אך באופן זה יהיה הכתיב החדש ליסוד מוסד בלשון, והכתיב הקודם בטל לגמרי. ואחרי אשר בשפות החיות תופסת הספרות החדשה תמיד מקום כל הנכתב והנדפס, וספרים של לפני מאות בשנים הם רק ענין למלמדים והוקרים בעלי מקצוע, לא ישאר כל זכר לכתיב הקדום, וכל קוראי הלשון רואים לנגד עיניהם רק אפן אחד של כתיב.

בעברית, אשר במשך תקופה ארכה מאד חדלה להיות שפה

---

1) כגון laugh שקוראים laf ; poéle שקוראים poile ; והמלים wright, right, write שקוראים רַיְט, וכיו"ב.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

מדברת, רבו מאד הרשלנות ואי־הדיוק בכתיב, ולא רק זאת כי אם בדרך כלל נמצאו בה שני כתיבים שונים, ואשר כל אחד מהם בפני עצמו גם הוא איננו קבוע. הכתיב האחד (עפי"ר חסר בנוגע לאותיות ו' י') הוא הכתיב התנ"כי ושל כל ספרי תפלותינו ושירי משוררינו וכל הכותבים עברית צחה עד היום, והשני (עפי"ר מלא) הוא הכתיב התלמודי אשר בו נכתבה כל הספרות התלמודית, המדרשית, הגאונית והרבנית, ושל רבים מאלה הכותבים עברית בסגנון הספרות הזאת.

אך מה שהיה אפשר בשפה עד כה צריך לחשב לבלתי אפשרי מעתה והלאה בהיות שפתנו לשפה חיה, שפת השלטת בכל צדי חיינו, שפה אשר בכל השפות החיות צריכה לקבל כתיב אחד קבוע וברור. הילד בבית הספר צריך לראות לפניו אפן אחד של כתיבת השפה ולא להתבלבל באפנים שונים של כתיב שיביאו רק ערבוביה במחו; ובגדלו צריך הוא למצא בספרות המשך למה שקרא בספרי הלמוד בביה"ס.

על ועדנו יהיה עוד הרבה לדון בענינים שונים של הכתיב בבואנו לדבר על אפן העתקת המלים ושמות פרטים מהשפות האחרות לעברית. אך הפעם החלטנו לדון על הכתיב במלים העבריות עצמן בנוגע למלא ולחסר, ועל זה יסבו דברי.

בדבר המלא, זאת אומרת לכתוב מלא בכל מקום שחקי הלשון דורשים זאת, ישנה הסכמה כללית, כי בין אלה הבאים בכח חקי הלשון ודיוקה וכין אלה התפצים במניעת טעות הקריאה עד כמה שאפשר ימצאו פה מלוי דרישתם [1]. עקר המחלקת וחלוקי הדעות הוא בדבר החסר, לאמר במקום שחקי הלשון דורשים לכתב בלי אותיות־התנועה ו' י', פה באים המתנגדים בשם הדרישת כרור הקריאה ודורשים לכתוב את המלים בכתיב המלא בהשענם על הכתיב התלמודי שהוא מלא במקומות כאלה.

אמנם, הכתיב התלמודי נוצר בתקופה שעדין לא היו בעברית סמני התנועות ולא היתה כל דרך אחרת לברר את אפן הקריאה מאשר להוסיף את האותיות האלה. אך גם אחרי המצאת הנקוד המשיך הכתיב התלמודי את קיומו, והכותבים ואחריהם המדפיסים לא השתמשו בנקוד, מפני כי לכותב הרבה יותר קל להוסיף אות באותיות שהוא

---

1) גם פה ישנן מלים כעין: אלהים, משה, כהן וכיו"ב אשר עפ"י חקי הלשון צריכות להכתב מלאות (אלוהים, מושה, כוהן), ובכ"ז ישנה הסכמה לכתבן חסרות. אך אלה הן מעטות:

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

כותב אחת אחרי רעותה בשורה אחת מאשר להפסיק בכתיבתו ולכתב נקודה או נקודות מתחת לשורה או מעל לה; ולמדפיסים יקשה הדבר עוד יותר להוסיף שורה שלמה של בדידי העופרת מתחת לשורת האותיות בגלל תנועה אחת שצריך לשים תחת אחת האותיות שבשורה תהיא, כידוע לאלה שיש להם ידיעה קלה בעניני הדפוס. הרוָחה שחפשו להם הכותבים והמדפיסים היא שהביאתם להמשיך בכתיבת המלא במקום מסני התנועות שהם בכל אופן הרבה יותר ברורים מהאותיות ו׳ י׳ אשר כל אחת מהן באה במקום תנועות אחדות ולא אחת (הוו בשורוק וכחולם, והיוד בחיריק ובצירה, ולפעמים גם בסגול).

בשפות האירפיות אין כל קשי בדבר. לכתחלה נמצאות באלפא־ביתא שלהן אותיות מיחדות לכל אחת מהתנועות השונות, והכותב כותבן יחד עם אותיות־הבטוי בלי שום הפסקה. כמות הכתיבה היא אמנם כמעט כפולה עי״ז מכמות הכתיבת בשפות השמיות, אך כן הן הלשונות ולא יעלה על לב מי שהוא לשנות את הלשון. לא כן הדבר בשפות השמיות. בהן לא היו כלל אותיות לסמן את התנועות וגם האותיות המעטות שהננו קוראים להן בשם „אמות הקריאה" לא נכתבו לכתחלה כדי להורות על תנועות האות שלפניהן, כי אם באו להורות על הארכת התנועה של האות שלפניהן, או כי לפנים היו מבטאים אותן כשוא אחרי פתח, ובמשך הזמנים שִׁנה בטוי הפתח והיוד השואית לצירה (בֵּיתה – בֵּיתה) והפתח והוו השואית לחולם הוֹרֵד ע״מ הַשֹּׁלֵךְ – חוֹרֵד).

ומכיון שלא היתה פה כל כונה בעקר הדבר להוסיף אותיות כדי להורות על התנועות, לכן אין לנו אותיות מיחדות לכל תנועה, אף אם נשתמש באמות הקריאה ברבוי היותר מפלג לא נגיע לעולם לברר את הקריאה באפן ברור כאשר בשפות האירפיות וכאשר בסמני־התנועות שלנו (הנקודות).

ואחרי אשר הדבר ככה מתעוררת השאלה: אם כן כך ובן כך לא נועיל תועלת גמורה, מה נרויח איפוא בכתיבת מלא במקום חסר כנגד חקי הלשון? חלק גדול של השפה נשאר עדין בלתי ברור (מקום הפתח, והקטן הגדול והקטן, והסגול), וגם החברות המלאות עצמן נשארו עדין מסֻפקות למי שאיננו יודע את הלשון (בין שורוק וחולם, ובין

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

חיריק וצירה).

מצד שני ישאלו הדורשים את הכתיב המלא: ומה נפסיד בכתבנו את הכל מלא ועי"ז נקל לכל הפחות כמעט את הקריאה העברית?

על זה יש לענות:

א) שפתנו השמית מרכבת מצורות קבועות, משקלי שמות ומשקלי פעלים. ההברות גם הן קבועות: ישנן ארוכות, וישנן קצרות, וישנן דגושות. ואם נבוא לכתב מלא בכל מקום שישנן התנועות חיריק וצירה וקבוץ וחולם, אז נקלקל את צורת השפה באפן מחלט ונבטל את כל ההבדלים בין מיני ההברות השונות. אמנם לע"ע אין רב המשתמשים בשפה העברית מבדילים ביניהם, אך אנו הן שואפים הננו להגיע לזאת במשך הזמן למען תת לשפתנו גון נכון וצלצול נאה ועז וחזק במקומות שהם דרושים. אך בהשוותנו את כל ההברות לעשותן כלן מלאות לא נשאיר עוד כל מקום לשפור המבטא ותקונו, ממש כאלו נסיר מתוך כתיבנו את אותיות ט, ע, ק, ש, וכיו"ב מפני כי ע ת ה אין חלק גדול מבני עמנו מבדיל ביניהן ובין ת, א, כ, ס.

ב) ישנם ספרי התנ"ך שהם חלק עקרי בחנוך ילדינו ובלמודם, מלבד מה שהם תופשים מקום חשוב בחיינו בכלל, והם כתובים בכתיב החסר, וכתיבם זה אי אפשר לנו לשנות עתה בשנוי נכר. ובכן אם נבוא ללמד את ילדינו עפ"י הכתיב המלא תשוב הערבוביה במחם והשפה תהיה כשתי שפות והאחדות תחסר לגמרי.

ישנם איפוא לפנינו שני כתיבים: כתיב של ד י ו ק ושמירת צורת־השפה, וכתיב של ר ו ו ח ה הניתן לנו מ ע ט יותר ברור מהכתיב הראשון.

אך אחרי אשר גם בו לא יוכל להיות ברור גמור ומספיק, וסוף סוף מחיבים הננו לסמך על ידיעת השפה מצד הקורא, וכל השאלה היא רק על חלק קטן מאד מהשפה, חושב הנני כי אי אפשר לנו לפרץ גדר הלשון ולשנות צורתה מהמטבע הקבועה לה באשר לכל השפות השמיות, ועלינו לקבל את הכתיב המדיק, ובמקום שיש לחשש למעות שם עלינו ל נ ק ד את ההברה ההיא. מקומות כאלה הם מעטים מאד ולא יעלו אף ל א ח ד מ ח מ ש מ א ו ת מהכתיב בכלל. בגלל חלק

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

קטן כזה כודאי שאין מקום לכל הרעש שמרעישים אלה הנוטים אחרי הכתיב המלא. ואל נא נשכח כי סוף סוף קוראים עתה בלי נקוד ובלי כתיב מלא לא רק אלה מבני עמנו היודעים את הלשון על בריה כ"א גם אלה חיורעים אותה מעט, והתתקשות איננה במדה כזאת שבגללה נצטרך לוותר ותורים חנונעים בנפש הלשון. יכולים הננו לדרש מועד החנוך כי את כל ספרי הלמוד אשר יפרסם ידפים בכתיב המדיק ובנקוד חלקי, ז"א בנקוד כל אלה ההברות שיש לחשש בחן לטעות מצד הקורא. דבר כזה היה כבר בחוברות „החנוך" ובספרי למוד רבים ולא שמענו מעולם ע"ד חנוק שעלה מזה להבנתם.

ובאמרי כי עלינו ללכת אחרי הכתיב המדיק אין כונתי כי עלינו לאחז לגמרי בכתיב התנכ"י החסר במקומות רבים ששם צריך להיות מלא עפ"י חקי הלשון ועפ"י מה שהננו מוצאים אותן המלים במקומות אחרים בתנ"ך, כי אם עלינו להביא קביעות גמורה בדבר הזה, מה שחסר לנו עד כה בכל כתיבינו השונים.

מה הם חקי הלשון האלה? ומה יהיה לנו לקנה=מדה לקבע על פיו את כללי כתיבנו המדיק? את זאת בררתי בארכה בהרצאותי על הכתיב באספת המורים שחיתה בגדרה בשנת ת ר ס "ה ואשר נדפסה אחרי כן בחוברת הדוה"ח של האספה ההיא. עתה אבאר את הדבר בקצרה.

מהכתבות העתיקות יודעים הננו כי לפנים המעיטו מאד בכתיבת או בחציבת אמות הקריאה, ואפלו בסוף המלים, וכל מה שעבר זמן יותר על הלשון החלו להשתמש בהן יותר ויותר. בזמן כתיבת ספרי התנ"ך השתמשו בהן בכל מקום שההברה היא ארכה ותנועתה כלתי משתנה בנטיות (תנועה קימת) כדי לחורות על אריכותה[1]. אך גם פה לא השתמשו בהן תמיד, וכמקומות רבים מאד ממין הברות כאלה חסרות אמות הקריאה למרות מה שהיו צריכות להיות כתובות עפ"י מה שהננו מוצאים במקומות אחרים בתנ"ך אותן המלים או מלים דומות להן במשקלן. אך כנגד זה בכל מקום שההברה היא קצרה התנועה משתנה או נופלת לגמרי בנטיות, שם הננו מוצאים את הכתיב התנ"כי ת מ י ד חסר, והיוצאים מהכלל הזה הם מעטים מאד במדה

1) וכן השתמשו בהן כמעט תמיד בסוף המלים גם במקום שלא היתה התנועה ארכה, כדי לחורות כי האות האחרונה במלה היא בתנועה ולא בשוא כדרך רב מלי הלשון.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

שאין להתחשב בהם כלל.

מצד שני הוכחתי בהרצאה ההיא כי בכתיב השפה הערבית תחית והמדברת עד היום. ואשר בה מבדילים כל המדברים בה, ואפילו ההמון והילדים הקטנים, כין הברה ארכה וקצרה ודגושה — הננו מוצאים כי בכל הברה ארכה משתמשים באמות הקריאה ובכל הברה קצרה ודגושה אין משתמשים בהן אף פעם. זאת אומרת כי לעמת הכתיב התנ"כי החסר קביעות בענין המלא (ולא בענין החסר) יש לנו הכתיב הערבי המדיק גם במלא וגם בחסר. ואחרי כי בענין ההברות הארכות והקצרות והדגושות מתאימה השפה הערבית לגמרי אל השפה העברית, תוכל השפה הזאת בכתיבה להיות לנו לראיה היותר משכנעת בבואנו לקבע את חקי המלא והחסר בכתיב שלנו, לאמר: מתי עלינו לכתוב מלא אף כי בתנ"ך בא חלק מזה (ולפעמים גם חלק גדול) חסר.

כתיב כזה הוא בנוי על יסודות הלשון ומתאים אל המבטא הנכון בימי היות לשוננו עוד חיה ומדברת, וגם בבואנו לקבע את המבטא יהיה לנו תמיד לעזר גדול להבריל כין כל מיני ההברות השונות.

בקבלנו את הכתיב הזה להלכה יהיה עלינו במובן לעבר על כל אוצר הלשון ולקבע את כתיב כל מלה בהתאמה לכלל המקבל, ואח"כ יהיה עלינו לפרסם מלון קטן, מלון לעניני הכתיב בלבד כאשר בכל השפות החיות אשר בהן באו שנויים בכתיב והחכמים מפרסמים מלוני כתיב מתאימים לחדושים שנתחדשו בענין הזה. והיה הדבר לתועלת לכל לומדי הלשון, וכל הענינים המסבכים בנוגע למלא ולחסר יוסרו, ולומדי שפתנו ימצאו באפן כתיבתה דיוק וקביעות יחד.

ובעשות ועדנו כדבר הזה וידענו כי מלאנו אחת חובותינו לתחית לשוננו כראוי.

ובהתאמה לזה נוכל לקבע את הכללים הבאים:

א) החירק הוא (ככתוב כבר בספרי הדקדוק) מלא רק באין אחריו לא שוא נח ולא ד"ח והוא בעצמו איננו בא במקום שוא. וכן מלא כל חירק שבהברה האחרונה שבמלה, מלבד המלים: אם, עם (במקום: עֵם) והשם דוד (השם הזה נכתב לפנים גם ביוד, ובבואנו לתקן דרכי הכתיב ייטב לכתבו כדרך הזאת).

וכל חירק שאחריו שוא נח או ד"ח או שהוא בא במקום שוא הוא

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

נכתב חסר.

בתנ"ך הננו מוצאים אמנם מלים כמו: טוּבֶם. מִשְׁחָתִים. הִסְכּוּ, אשר היו צריכות לבוא ביוד. אך אנחנו בבואנו לכתבן עלינו לכתבן תמיד ביוד.

וכנגד זה עלינו להזהר מכתב יוד במקום שיש אחרי החריק ד"ח, כמו: סִדּוּר, דִּכּוּר, חִפָּה, כי הדבר הזה הוא כנגד חקי הכתיב וחקי המבטא, אחרי שאי אפשר לבטא הברת נמשכה ורהוטה כאחד.

ב) ההברה u נכתבה גם היא מלאה, לאמר בשורק (ו), כשאין אחריה לא שוא נח ולא ד"ח, וכן מלאה כל הברת u הבאה באחרית המלה, מבלי יוצא מהכלל. אך כל הברת u שאחריה שוא נח או ד"ח נכתבת חסרה, לאמר בקבוץ.

בתנ"ך הננו מוצאים הרבה מלים כמו עֻצּוּ, יֻשְׁבוּ, תְּחֻבָּלָה, שהיו צריכות להיות בשורק. אנחנו בבואנו לכתב מלים כאלה עלינו לכתבן מלאות, אחרי שאין אחריהן לא שוא נח ולא ד"ח.

וכנגד זה עלינו להזהר מכתב ויו במקום שיש אחרי הברת u ר"ח או שוא נח, כמו: מֻשָּׁג, מֻתָּר, שֻׁתָּף, מֻקְבָּל, מֻיָּחָס, סֻכָּה, חֻנֻּכָּה, מְפֻרְסָם, מִשְׁכֻּרְתּוֹ, טֻמְאָה.

בשתי ההברות i ו u אין לנו צרך בעזרת השפה הערבית, כי עפ"י הכללים הקבועים למעלה נדע בבר מתי עלינו לכתבן מלאות ומתי חסרות. רק בזאת תהיה לתועלת לנו בשתי ההברות האלה כי בהתאימנו את לשוננו אליה נוכל לראות עד כמה חקי כתיבה מתאימים לחקי הכתיב בלשוננו. לא כן הדבר בהברת הצירה ותחולם: אחרי שתי ההברות האלה אין ל ע ו ל ם לא שוא נח ולא ד"ח (מלבד בהברת הנגינה), כי בהצטרך לבוא אחריהן שוא נח או ד"ח ישתנה לחירק ולְקִבּוּץ או לקמץ קטן (סֵפֶר סְפָרִים. עוֹ. עוּז; עֶשֶׂר עֲשָׂרִים; קֹמֶץ קְמָצִים; עֹז עָזִּי או עֻזִּי), ובכל זאת הן באות לפעמים מלאות ולפעמים חסרות (ספר, הֵיכָל; אֵשֶׁב, אֵיטִיב; חֹדְשֵׁי כוֹכָב; אוֹשִׁיב, וכן באחרית המלה אינן, באות תמיד מלאות כמו החירק ותשורק כי אם לפעמים מלאות ולפעמים חסרות (תֵּבֵל, אֵשֵׁב, בֵּית, זַיִת; אדם, יכתב, גדול, לבנון).

בדבר הזה אי־אפשר לסמך על המסורה אחרי אשר בכתיב שבתנ"ך לא דקדקו כלל בשמירת קביעת האותיות וו ויוד, הם היו אז מ ד ב ר י ם בשפה החיה, ובין שהיו האותיות האלה כתובות במלים

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

ובין שלא היו כתובות היו מבטאים אותן כהלכתן [1]; אך עתה בחפצנו לקבע את דרכי המבטא הנכון לא רק באותיות כי אם בערך התנועות, הנה דבַר המלא והחסר חשוב לנו לא רק מצד השואת הכתיב שבְּלנו נכתב באפן אחד, כי אם גם מצד המבטא: שנדע מתי עלינו לקרא את הצירה והחולם בתור הברות משובות ומתי בתור פשוטות.

לקביעות המלא והחסר בצירה ובחולם אין לנו כללים, מלבד הכלל האחד של שנוי התנועות האלה בנטיות וקיומן, ובמקום שלא יהיה אפשר לנו לברר את הדבר עפ"י הכלל הזה נפנה אל השפה הערבית.

ובכן יהיו דברינו ראשונה על הצירה:

הצירה המלא בא רק במקומות האלה:

א) בסמיכות השמות בל"ר אשר ממן הרבים בהם אותיות „—ים" (שוכְנֵי, רגלֵי);

ב) לפני הכנוים —נו, —כֶם, —כֶן, —הֶם, —הֶן, בשמות הבאים בל"ר בכלל (שומעֵינו, שומעֵיכם, שומעֵיכן, שומעֵיהם, שומעֵיהן; רגלֵינו, וכו'; צדקותֵינו, וכו');

ג) בשמות ע"מ פֵי, בכל מקום שהפתח והחירק (שהיה בעקרו שוא) התמזגו לצירה (בֵית, בֵיתי, וכו');

ד) בשמות במשקלים אחדים שבהם התמזג הפתח והשוא שאחריו (תחת יוד) לצירת בכל הנטיות [2];

---

1) הדבר הזה יברר לנו ג"כ את העבדה שהננו רואים כי בספרות התלמוד (אשר בעקרה נכתבה לפני תקופת תקון הנקוד) לא השגיחו ויכתבו את היור והוו בתור סמנים לתנועות גם במקומות שלא היו צריכות לבוא (דיבור, סוכה, חגוכה, מפורסם), כי אז היתה עוד הלשון חיה ולא הששו לשגיאות במבטא.

2) המשקלים האלה הם:

א) פֵּיל (= פַּיֵל או פַּיֶל): אֵיד, בֵּין, גֵּיא (= גַּיְא), חֵיל (= חַיִל), חֵיק, רֵיח: רֵים, רֵיק, רֵישׁ, שֵׁיב; והמסתעפים ממנו: פֵּילָה: אֵימָה, אֵיפָה, בֵּיצָה, עֵיפָה, צֵידָה שֵׁיבָה, (ושע"פ: אֵילָה, אֵילִים, אֵילוֹת); פֵּילוֹן: זֵידוֹן (ושע"פ: אֵילוֹן); פֵּילָל (או פֵּילָן): עֵינָן, קֵינָן (שע"פ).

ב) פֵּיעֵל: אֵילם, אֵיתן, הֵיכל, הֵירר, תֵּימן (ושע"פ: אֵיתן, תֵּימן, חֵילם, עֵיבל, עֵיטם, עֵילם, תֵּימן); וכמוהו: פֵּיעל: הֵילֵל; פֵּיעֵל: עֵירֵם; פֵּיעוֹל: עֵילוֹם;

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

ה) בבנין הפעיל בפעלים אחדים (יטב, ילל, ימן וינק) מגזרת נפ"י;

ו) בעבר בכל הבנינים (מלבד הקל) מגזרת נל"ה (נגליתי, הגליתי, הָגְלִיתי, וכו').

בכל המקומות האלה [1]) תבוא בערבית חברת (ـى) לאמר: פתח ויוד שואית אחריה, כמשפט מבטא ההברה הזאת בעברית הקדומה אשר רשמים ממנה נשארו לנו עוד בספרי התנ"ך [2]).

ובכל יתר המקומות בא הצירה חסר, והוא מקביל לתנועת החירק

ג) מְפִיעָל: מְשִׁיזַב-אל (שע"פ);

ד) מֵיעל (השיך בעקרו למשקל בנין הפעיל של נפ"י הנזכר): מֵיטב, (וכן: מְהֵיטַב-אל, ע"ד יורה־יוהורה), מֵיתר, מֵישר (ישע"פ: מֵידר, מֵישא מֵישך, מֵישע; מֵיפָעַת);

ה) השמות המרכבים: גֵיתוי, מֵידבא;

ו) פֵּעיל: זֵעיר; פֵּעיל: יָבֵיש.

ובכן: משקל א' בא בערבית ע"מ פֵּיל (بين حيل شيب), פֵּילָה (بيضة شيبة), פֵּילוֹן פֵּילָן (زيدان); משקל ב' בא ע"מ פֵּיעָל (هيكل غيام) אשר נמצא ממנו בערבית בפעלים המשלשים בנין מיחד שלם בכל נטיותיו הוא בנין فيل يفيل; משקל ג' הוא משקל הבינוני של בנין פִּיעֵל הנזכר (مفيل); השם „מֵידבא" הוא בערבית עד היום ميدبا; „זֵעיר" הוא השם האחד שנשאר לנו בעברית בתמונה המדיקה של משקל فعيل הערבי הכא להקטנה (יתר השמות באו בעברית, ע"מ פֵּעיל והמסתעפים ממנו); השם „יָבֵיש" הוא עד היום בערבית يابيس לאמר בחירק גדול.

ועל אלה צריך להוסיף מלת „אי" (أى) וכל הרכבותיה אי—זה, אי—זו, אי—ך, אי—כה, אי—ככה, אי—פה).

1) מלבד א' וב' כשאין השם ברבוי הזוגי אשר שם יבוא בערבית במקום הצירה המלא-חירק ויוד: שוכני ساكني שומעינו سامعينا וכו', כי בערבית נשאר החירק שהיה בעקר סמן הרבוי (שוֹכְנים, שומעים) ולא נשתנה לצירה.

2) גֵיתה־יוסף, הפֵּיתה; הֵיטב, הֵישר גֵיא, גֵיא.

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

(كسرة) הערבי [1]), ואיננו תנועה גדולה כלל, כ"א חברה קצרה, כמו החירק הקטן והסגול. רק בזאת גבדלה העברית מהערבית כי בשעה שבערבית כותבים רק בחירק (באשר אין בה רק שלש חתנועות אַ אִ אֻ), יבוא בעברית החירק החסר בהברה מרכבת כשאיננה הברת ההפסק (חִבּוּר מִשְׁפָּט), והצירה בהברה פשוטה [2]), או בהברה מרכבת כשהיא הברת ההפסק (חֵבֶל יִסְבְּלוּ).

וכאשר נתבונן לתנאי קיום התנועה בנטיות ושניוה, וראינו כי מתאימים הם למלוא הצירה וחסורו עפ"י ההתאמה ללשון העברית שהבאנו; כי בכל המקומות הנזכרים למעלה שבהם הצירה מלא הוא גם קים ולא ישתנה ולא יפל בכל הנטיות, ובכל מקום שהצירה חסר הוא משתנה או נופל.

עתה הגענו אל החולם.

בהקבילנו את החולם הנמצא בשפתינו אל השפה הערבית נראה כי הוא מקביל: א) לתנועה קצרה (עפי"ר להקבוץ ולפעמים גם לפתח ולחירק) פשוטה או מרכבת; ב) להברת a הגמשכה (לאמר: פתחה ואלף נסתרת אחריה); ג) להברת u הגמשכה (לאמר: צ'מה ואות וו נסתרת אחריה); ד) להברת au (כגרמנית) המרכבה (לאמר: פתחה ואות וו שואית נראה אחרית.

ובכן, בכל מקום שהחולם מקביל לתנועה קצרה בערבית חננו מוצאים אותו כתוב חסר בעברית, ובנטיות הוא נופל, או משתנה לתנועה אחרת; ובכל מקום שהוא מקביל להברה נמשכה או לחברת au בערבית הוא נכתב בעברית מלא, ובנטיות איננו נופל ולא משתנה.

ובהתבוננו לכתיב אשר בספרי קדשנו נראה את החזיון הזה: הצירה הצריך להיות מלא, שמציאותו כמו שראינו למעלה יקרה

---

1) הדבר הזה הוא גם בשמות, גם בפעלים וביתר תמונות מבנה המלים ואביא לדגמה רק משלים מעט מהרבה: אחֵר, כתֵף, צאֶן, ואֵב, כוֹחֵב, מוֹעֵד, שֵׁן, מבשֵׂר, מסתֵּתֵר, עֵנב, זֵכר; יָפֵקוּ, יָפֵקוּ, יתפֵּקד (آخر كتف ظمى ذئب كاتب موعد سن مبشر مستتر عنب ذكر يفقد يفقد)

2) ולכן נהפך החירק לצירה בכ"מ שהיה צריך לבוא בהברה משומה: בִּרְכָתוֹ, יֵעזֹר,

האקדמיה ללשון העברית - מוגן בזכויות יוצרים

בשפתנו, הוא נמצא מלא כמעט בכל מקום בתנ"ך; לא כן החולם הצריך להיות מלא אשר מציאותו רבה מאד בשפתנו: בו השמיטו עפ"י רב את הוו לאהכת הקצור בכתיבה, ולכן נמצא בו הרבה חסרים שהיו צריכים להיות מלאים.

החולם החסר כא בעברית במקומות האלה:

א) בהברה שלפני האחרונה בשמות הסגולים; ב) בהברת האחרונה בשמות מגזרת הכפולים; ג) בהברה האחרונה בשמות מגזרת הכפולים המרבעים; ד) בעתיד ובצווי ובמקור הנסמך מבנין הקל; ה) בעבר בבנין הקל הבא ע"מ פָּעַל; ו) בכל מקום שבא החולם לפני אלף נחה במקום הברה מרכבת או שתי הברות; ז) לפני הא שבסוף המלה, שהיא התמונה הקדומה לכנוי הנסתר בל"ז.

בכל המקומות האלה באה בערבית הברה קצרה (עפי"ר הברת הקבוץ u הנבטאת בשפה המדברת עפי"ר כמו o).

אך בקחתנו לנו לעזר את השפה הערבית ואת הכלל החשוב של קיום התנועות והשתנותן נוכל לצין בדיוק את הצריך להיות מלא ואת הצריך להיות חסר.

דוד יָלִין.